

A photograph of a large group of graduates in black gowns celebrating. They are all looking upwards with their arms raised, and many black graduation caps are flying through the air against a clear blue sky. The scene is captured from a low angle, making the graduates appear to be reaching towards the top of the frame.

ANNUAL INTERNATIONAL STUDENT SURVEY 2020

Achtergrond

De AISS 2020 is de derde editie van de Annual International Student Survey (AISS), een gedeeld project van het Erasmus Student Network (ESN Nederland, de Landelijke Studentenvakbond (LSVb) en het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO). De afgelopen jaren is het aantal internationale studenten dat in Nederland studeert, voor een uitwisseling dan wel een volledige studie, enorm toegenomen. Er is steeds meer discussie over de internationalisering van het hoger onderwijs in Nederland. ESN, de LSVb en het ISO hebben daarom een gedeelde behoefte aan meer inzicht in de positie van internationale studenten in Nederland, om zo na te kunnen gaan waar ruimte voor verbetering ligt. In 2018 is besloten tot een inventarisatie van de positie van internationale studenten in Nederland, resulterend in de eerste editie van de AISS. Om de ervaring van internationale studenten goed te blijven monitoren is besloten de inventarisatie jaarlijks te laten terugkeren, resulterend in dit rapport van de derde editie.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
<i>De AISS</i>	4
<i>Motivatie</i>	4
<i>Betrokken partijen</i>	4
Methode en verantwoording	6
<i>Representativiteit</i>	6
<i>Vragenlijst</i>	6
<i>Verspreiding en promotie</i>	6
<i>Citaten</i>	6
Beschrijvende statistieken	7
<i>Nationaliteit</i>	7
<i>Verblijfsduur</i>	7
<i>Instelling en opleiding</i>	7
Resultaten	9
<i>Onderwijs en hoger onderwijsinstellingen</i>	9
<i>Werk</i>	12
<i>Sociale inclusie</i>	15
<i>Het Nederlandse systeem</i>	18
<i>Huisvesting</i>	20
<i>Welzijn</i>	23
<i>Redenen om (niet) te blijven</i>	25
<i>Noodzakelijkste verbeteringen</i>	26
Conclusies en aanbevelingen	28

Inleiding

De AISS

De Annual International Student Survey (AISS) is een online vragenlijst die internationale studenten in Nederland vraagt naar hun ervaringen op het gebied van onderwijs en hoger onderwijsinstellingen, werk, sociale inclusie, het Nederlandse systeem, huisvesting, welzijn, en redenen om (niet) te blijven. De vragenlijst wordt jaarlijks uitgezet door ESN Nederland, de Landelijke Studentenvakbond (LSVb) en het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO). In 2020 is de AISS voor de derde keer uitgevoerd.

Motivatie

Het aantal internationale studenten in Nederland groeit al jaren gestaag. Sinds 2007-2008 is het aantal internationale diplomastudenten dat in Nederland studeert meer dan verdubbeld.¹ In 2019 volgden ruim 85.000 internationale studenten uit meer dan 170 landen een volledige studie in Nederland. Dat is 11,5 procent van het totale aantal ingeschreven studenten. Het aantal internationale studenten ingeschreven voor een universitaire bacheloropleiding steeg in een jaar tijd van 17,8 procent in 2017-2018 naar 20,4 procent in 2018-2019.²

Nederland is dus een razend populaire bestemming voor internationale studenten en lijkt alleen maar populairder te worden. Dit biedt veel kansen, maar brengt ook grote uitdagingen met zich mee. Er is de laatste jaren steeds meer discussie over de internationalisering van het Nederlands hoger onderwijs en de consequenties die dit heeft voor zowel Nederlandse als internationale studenten. Het is belangrijk dat internationale studenten zich thuis voelen in Nederland. Hoewel het kabinet internationalisering aan banden wil leggen³, leveren internationale studenten volgens het CPB de Nederlandse schatkist nog altijd meer op dan dat ze kosten.⁴ Tegelijkertijd is het economisch perspectief natuurlijk slechts een van de mogelijke invalshoeken. Zo zet de grote instroom aan internationale studenten instellingen onder druk en wordt de druk op de toch al zeer krappe woningmarkt voor studenten verder verhoogd.

De AISS wil een bijdrage leveren aan de internationaliseringsdiscussie door een relatief zeldzame, maar zeer relevante invalshoek te nemen: die van de internationale student zelf. Zo wordt niet alleen over, maar ook mét internationale studenten gesproken over hun positie. Wat zijn hun ervaringen en waar lopen zij tegenaan? Het internationale perspectief is van belang om internationalisering in goede banen te kunnen leiden. Dit is waardevol vanwege het feit dat internationale studenten volgens het CPB alleen meer baten dan kosten opleveren als zij zich na hun studie blijvend in Nederland vestigen. Het is dus in eenieders belang dat internationale studenten zich hier thuis voelen

Betrokken partijen

Het ISO, de LSVb en ESN Nederland zijn de initiatiefnemers van de AISS. Dit betekent dat het project volledig gedragen wordt door studenten, voor studenten. ESN Nederland is onderdeel van het internationale ESN-netwerk en is met vestigingen in meer dan 40 landen dé vrijwilligersorganisatie voor studenten in het internationale hoger onderwijs in Europa. Het ISO is het koepelorgaan van organisaties die op lokaal niveau de belangen van studenten aan hun universiteit of hogeschool behartigen. De LSVb is

---

¹ <https://www.nuffic.nl/onderwerpen/internationalisering-feiten-en-cijfers/>

² <https://www.nuffic.nl/actueel/nuffic-publiceert-nieuwe-cijfers-internationale-studenten/>

³ <https://www.trouw.nl/onderwijs/kabinet-pakt-internationalisering-van-het-hoger-onderwijs-aan-bod26a1b/>

⁴ <https://www.cpb.nl/de-economische-effecten-van-internationalisering-het-hoger-onderwijs-en-mbo-o>

een federatie van lokale studentenvakbonden. Samen behartigen het ISO en de LSVb de algemene belangen van de ruim 750.000 studenten aan Nederlandse universiteiten en hogescholen.

Methode en verantwoording

Representativiteit

Hoewel de steekproef door 558 internationale studenten een goed beeld geeft van waar internationale studenten tegenaan lopen, is het belangrijk te benadrukken dat de respondenten in het onderzoek geen willekeurige steekproef op zich zijn. Dit heeft effecten in hoeverre het onderzoek representatief is. Gegarandeerde representativiteit is echter ook niet de insteek en zo zullen de resultaten dus ook niet gepresenteerd worden. Een gegarandeerd representatief onderzoek vereist meer middelen, tijd en geld dan het ISO, de LSVb en ESN Nederland beschikbaar hebben. Het verkennende karakter van de AISS is echter wél bij uitstek geschikt om uitspraken te doen over zaken waar internationale studenten over het algemeen tegenaan lijken te lopen en hier voorbeelden van te geven ter illustratie.

Vragenlijst

De vragen in de enquête zijn zo veel mogelijk gelijk aan de vragen in vorige edities. Wel zijn in de 2020-editie meer open vragen opgenomen dan in de vorige edities. Hierdoor werden er veel mogelijkheden geboden aan respondenten om voorbeelden te geven van specifieke problemen. Ook is dit de eerste editie waarin aan respondenten is gevraagd aan welke instelling ze studeren. Zo kunnen de resultaten verder gedifferentieerd worden, iets dat niet alleen handig is voor de vele lokale afdelingen van ESN maar ook de aanzet kan zijn voor het wijzigen en/of initiëren van lokaal beleid. De vragenlijst bevat vragen over de volgende thema's: onderwijs en hoger onderwijsinstellingen, werk, sociale inclusie, het Nederlandse systeem, huisvesting, welzijn, en redenen om (niet) te blijven. Deze volgorde van thema's wordt ook in het rapport aangehouden.

Verspreiding en promotie

De AISS kon ingevuld worden tussen 12 februari en 20 maart 2020. Een link naar de vragenlijst is door ESN, het ISO en de LSVb verspreid via hun sociale mediakanalen en onder hun achterban/lokale afdelingen, international offices van hoger onderwijsinstellingen, colleges van bestuur van instellingen en internationale studie- en studentenverenigingen. De vragenlijst kon anoniem ingevuld worden, hoewel respondenten gevraagd werd hun e-mailadres achter te laten indien ze kans wilden maken op een van de zes cadeaubonnen die verloot zouden worden onder alle respondenten.

Citaten

De vragenlijst bevatte veel open vragen waar respondenten werd gevraagd nader in te gaan op hun antwoorden. Alle citaten in dit rapport zijn de letterlijke antwoorden van respondenten op een van deze open vragen. De citaten zijn alleen waar nodig aangepast op het gebied van spelling en grammatica.

Beschrijvende statistieken

Dit hoofdstuk bevat enkele beschrijvende statistieken om zo een beeld te schetsen van de achtergrond van de respondenten.

Nationaliteit

De AISS is ingevuld door 558 studenten afkomstig uit 80 verschillende landen. Het merendeel is afkomstig uit Europa: 76 procent van alle respondenten is staatsburger van een EEA-land. Zij betalen het wettelijke collegegeldtarief. De 24 procent niet afkomstig uit een EEA-land hebben hier geen recht op; zij betalen het instellingstarief. Tabel 1 bevat een overzicht van de top-10 van landen waar de meeste respondenten uit afkomstig zijn.

Land

Duitsland	148
Bulgarije	53
Italië	28
Roemenië	21
Frankrijk	20
Verenigd Koninkrijk	19
Finland	16
India	16
Spanje	15
Portugal	11

Tabel 1: aantal respondenten in meest voorkomende landen

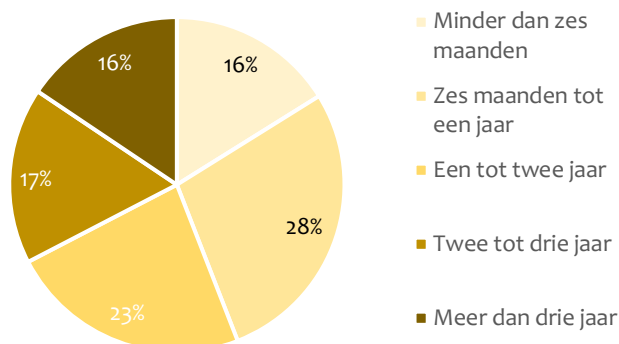
Verblijfsduur

Hoe lang respondenten al in Nederland verblijven verschilt, zoals te zien in figuur 1: 16 procent is minder dan een half jaar hier, 16 procent is er al meer dan drie jaar en de overige respondenten vallen daar ergens tussenin. Figuur 2 laat zien dat het merendeel verwacht lang in Nederland te zullen blijven: 56 procent van alle respondenten verwacht hier meer dan drie jaar te blijven.

Instelling en opleiding

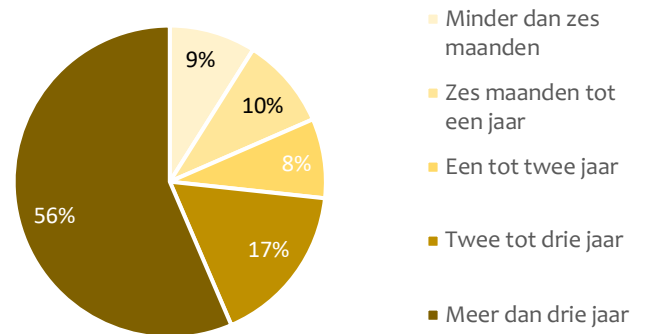
Het merendeel van de respondenten, 57 procent, volgt een hbo-opleiding. De overige 43 procent volgt een wo-opleiding. Van de respondenten die een hbo-opleiding volgen geeft 61 procent aan aan Fontys te studeren. Dit is natuurlijk een niet-representatief hoog percentage, waarschijnlijk veroorzaakt doordat Fontys de link naar de AISS breder verspreid heeft onder haar studenten dan andere hbo-instellingen. Onder respondenten die een universitaire opleiding volgen zijn de instellingen wat meer proportioneel verdeeld: de meest voorkomende instellingen zijn hier de Universiteit van Groningen (24 procent), Leiden (21 procent) en Utrecht (11 procent). 73 procent van de respondenten volgt een volledige bacheloropleiding, 12 procent een volledige masteropleiding en 14 procent is op uitwisseling. Het overige procent volgt een pre-master.

Figuur 1: hoe lang ben je al in Nederland?

Respondenten volgen studies in veel verschillende sectoren. De populairste sector is (bedrijfs)economie (30 procent van de respondenten), gevolgd door beta-techniek (11 procent), psychologie en liberal arts and sciences (university colleges), beide gevolgd door 6 procent van de respondenten.

Figuur 2: hoe lang verwacht je in Nederland te blijven?

Resultaten

Onderwijs en hoger onderwijsinstellingen

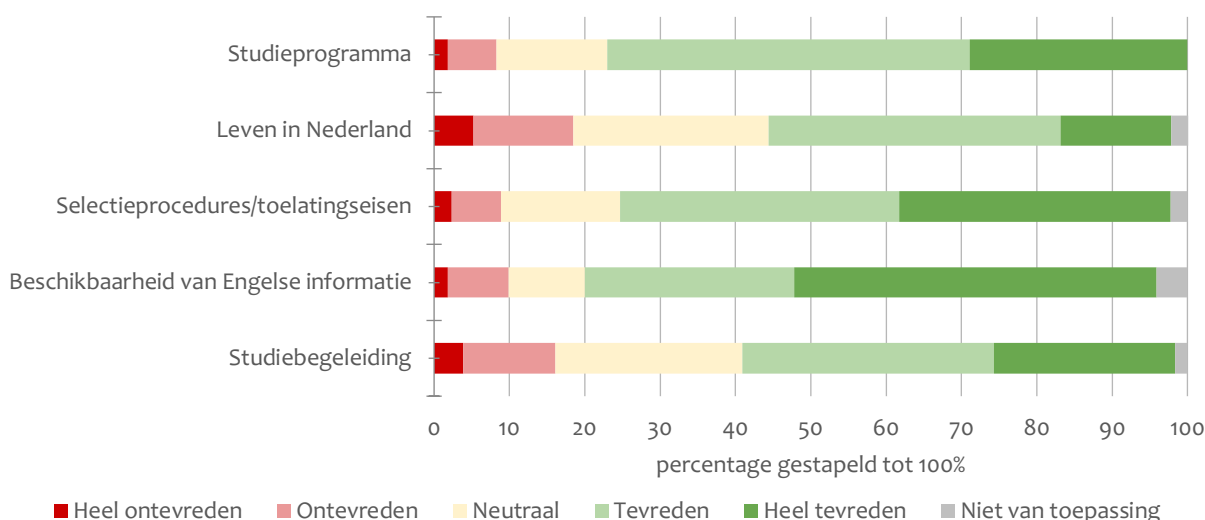
Kernpunten

- Respondenten zijn over het algemeen tevreden over de informatievoorziening van hun hoger onderwijsinstelling. Slechts 10 procent is (heel) ontevreden over de beschikbaarheid van Engelse informatie, het studieprogramma of de selectieprocedures.
- Ook is er tevredenheid over de kwaliteit van het onderwijs, in het bijzonder over de kwaliteit en Engelse taalvaardigheid van docenten: ruim 70 procent is hier tevreden of heel tevreden over.
- Er wordt weinig rekening gehouden met culturele verschillen door zowel docenten als medestudenten: een kwart van de respondenten geeft aan dat er slecht of heel slecht rekening met culturele verschillen wordt gehouden.
- Slechts een derde van de respondenten vindt dat hun stem goed of heel goed gehoord wordt op hun onderwijsinstelling.

Voor elke internationale student geldt dat hij of zij niet alleen in een nieuw land, maar ook in een nieuw onderwijssysteem terechtkomt. Elk land en zelfs elke instelling hebben immers een eigen onderwijscultuur. Het is daarom goed om te monitoren hoe het Nederlandse onderwijssysteem ervaren wordt door internationale studenten.

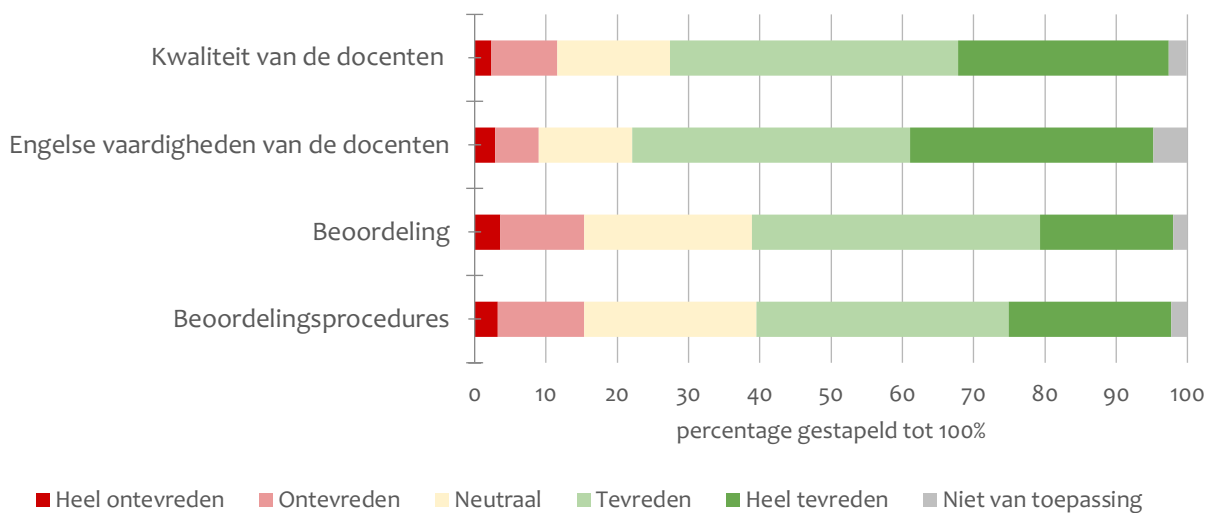
Aan de respondenten is gevraagd hoe zij de informatievoorziening van hun onderwijsinstelling ervaren. **Daaruit blijkt dat bij alle onderdelen meer dan de helft tevreden of heel tevreden is over de informatievoorziening. Over het studieprogramma en de beschikbaarheid van Engelse informatie zijn de respondenten het meest tevreden.** Iets minder dan 20 procent geeft aan dat er te weinig informatie wordt gegeven over het leven in Nederland. Ook over de informatie over de studiebegeleiding is iets minder dan 20 procent niet tevreden. Over het algemeen zijn de respondenten tevreden over de informatievoorziening.

Figuur 3: hoe tevreden ben je over de volgende soorten informatie?

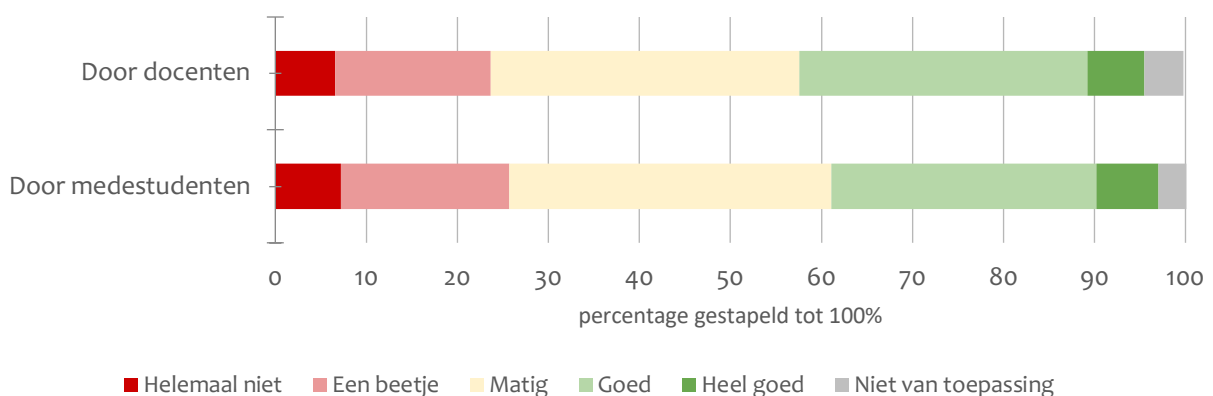
Daarnaast is de respondenten gevraagd wat zij vinden van de kwaliteit van het onderwijs dat zij volgen in Nederland. **Ze ervaren de kwaliteit van het onderwijs over het algemeen positief. Over de kwaliteit van de docenten is rond de 70 procent heel tevreden of tevreden.** Iets meer dan 10 procent geeft aan niet tevreden te zijn. De Engelse vaardigheid van docenten wordt ook goed beoordeeld. **De beoordeling van het onderwijs en de beoordelingsprocedure scoren iets minder hoog, maar nog steeds is meer dan de helft van de respondenten hier tevreden over.** Er zijn geen opvallende slechte scores.

Figuur 4: wat vind je van de volgende onderdelen van het onderwijs?

Een belangrijk argument van universiteiten om te internationaliseren is het realiseren van een *international classroom*. Zo'n international classroom bestaat niet alleen uit mensen afkomstig uit Nederland maar is veel meer divers. Verschillende culturen en nationaliteiten kunnen weer hele andere inzichten bieden, waardoor het perspectief van iedere student verbreed wordt. Aan de internationale studenten die deze enquête hebben ingevuld is gevraagd of er in de klas ook daadwerkelijk rekening wordt gehouden met verschillende culturen en nationaliteiten. De resultaten worden hieronder weergegeven in figuur 5.

Figuur 5: in hoeverre wordt er tijdens colleges rekening gehouden met culturele verschillen?

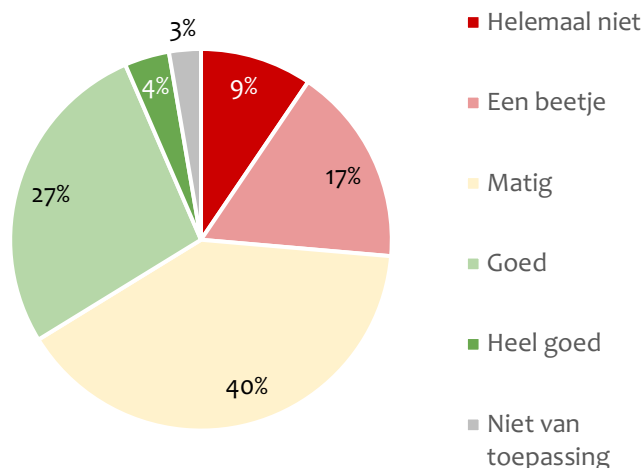

Uit de resultaten blijkt dat er weinig verschil zit tussen docenten en medestudenten: er wordt over het algemeen weinig tot matig rekening gehouden met culturele verschillen. **Bijna 60 procent van de respondenten geeft aan dat er helemaal niet, een beetje of matig rekening wordt gehouden met culturele verschillen door zowel medestudenten als docenten.** Er is aan de respondenten een toelichting

gevraagd waaruit blijkt dat sommige respondenten wel vinden dat er op zich wel rekening met culturele verschillen wordt gehouden, maar dat de focus nog wel vaak ligt op Europa:

“Teachers take into consideration cultural differences but still have a focus on Europe, leaving out people from other countries a bit.”

Figuur 6: in hoeverre heb je het gevoel dat jouw stem wordt gehoord op je instelling?

Tot slot is gevraagd hoe het staat met de studentenparticipatie op de instellingen van de respondenten: in hoeverre hebben de respondenten het gevoel dat hun stem gehoord wordt op de instelling? De resultaten worden weergegeven in figuur 6. **40 procent van de respondenten geeft aan dat hun stem matig gehoord wordt op de onderwijsinstelling en nog eens een kwart geeft aan dat hun stem maar een beetje, of helemaal niet gehoord wordt.** Een derde van de respondenten vindt dat hun stem goed tot heel goed gehoord wordt op hun onderwijsinstelling. Uit de extra toelichting van de respondenten blijkt dat meerdere respondenten aangeven dat de mogelijkheid wel wordt geboden om te participeren, maar dat er zelden daadwerkelijk iets verandert.

“We have a lot of international student associations which is great, and some are well recognised at the university. However, the cooperation could be much closer with a lot of the faculties.”

“I'm a student representative and I think that in fact we are heard but then nothing changes. That's the problem.”

“We've been giving the university feedback for almost 4 years now and they've done near nothing to rectify their shortcomings.”

Daarnaast wordt meerdere keren benoemd dat om te kunnen participeren kennis van het Nederlands vereist is:

“The student council requires knowledge of the Dutch language. This reduces the opportunity to be elected as a foreign person.”

“If you don't know Dutch fluently, it is difficult to get things done.”

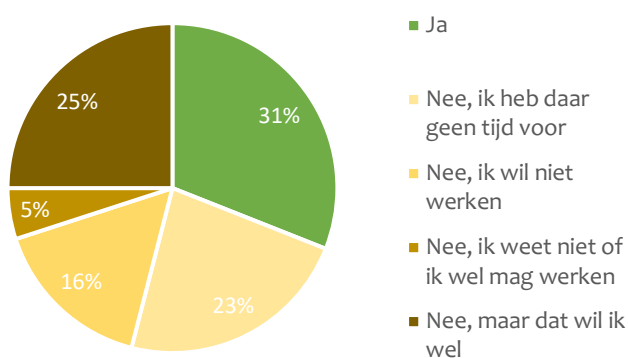
Werk

Kernpunten

- 25 procent van de respondenten geeft aan wel te willen werken, maar ondanks de zeer krappe Nederlandse arbeidsmarkt geen baan te kunnen vinden of belemmerd te worden door Nederlandse wet- en regelgeving.
- Niet-EER studenten wordt tijdens hun oriëntatie op mogelijke studies en landen verteld dat het in Nederland mogelijk is om te werken. Sommigen baseren hier zelfs hun keuze voor Nederland op. Eenmaal hier blijkt echter dat het erg lastig is om werk te vinden als niet-EER student, omdat de meeste werkgevers geen werkvergunning willen aanvragen.

Voor Nederlandse studenten is het gebruikelijk om te werken naast hun studie: 79 procent van de hbo-studenten en 68 procent van de wo-studenten in Nederland hebben een betaalde baan naast hun studie.⁵ Dit percentage is al jaren redelijk stabiel. Onder internationale studenten ligt dit percentage lager. Dit lagere percentage kan veel verschillende oorzaken hebben: uitwisselingsstudenten blijven vaak maar een halfjaar, er is een goede beheersing van de Nederlandse taal vereist, de Nederlandse wet- en regelgeving staat het niet toe of internationale studenten vinden het belangrijker geen studievertraging op te lopen en kiezen er daarom bewust voor niet te werken naast hun studie. Het is belangrijk om te inventariseren waar internationale studenten die in Nederland werken of willen werken tegenaan lopen, zodat eventuele belemmeringen zoveel mogelijk kunnen worden weggenomen. Een bijbaan naast de studie heeft veel voordelen voor internationals: je leert de Nederlandse (werk)cultuur beter kennen, je kunt de taal oefenen en je doet waardevolle connecties op.

Figuur 7: werk je naast je studie?

31 procent van de respondenten geeft aan een baan te hebben. Daarnaast geeft 16 procent aan niet te willen werken en heeft 23 procent geen tijd om te werken. 5 procent weet niet of ze wel mogen werken. **De overige 25 procent geeft aan dat ze wel graag willen werken, maar dat dit om uiteenlopende redenen, waar hieronder nader op in zal worden gegaan, niet gaat.** Dit is een hoog percentage, verrassend gezien de krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt op het moment dat deze vragenlijst werd afgenomen (februari/maart 2020). Hier lijkt dus nog winst te behalen.

Van de 31 procent van de respondenten die aangeeft te werken, werkt het merendeel (40 procent) 10-20 uur per week. Slechts 12 procent werkt meer dan 20 uur.

De problemen die studenten afkomstig uit de EER ondervinden verschillen van die van niet-EER studenten. Studenten die niet afkomstig zijn uit een EER-land mogen alleen werken als hun werkgever een

⁵ Monitor Beleidsmaatregelen 2018-2019, via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/08/31/monitor-beleidsmaatregelen-hoger-onderwijs-2018-2019>

werkvergunning regelt. Daarnaast mogen zij maar 16 uur per week werken (of fulltime in juni, juli en augustus, maar dit is juist de periode dat veel van deze studenten naar huis gaan). Studenten krijgen vooraf te horen dat er veel mogelijkheden zijn om als niet-Europese studenten een parttimebaan te vinden in Nederland. Sommigen baseren hier zelfs hun keuze voor Nederland op:

“I was told before coming here that I would be able to work, but it turns out I need any potential employers to apply for a work permit for me which none of them will.

This has stopped me from being able to work and has left me in a very difficult financial situation. This has been the biggest disappointment I have had in the Netherlands. A large reason that I decided to come to the Netherlands for my masters was because I thought I would be able to work part-time while I studied, but I feel as though I have been misled.”

“During my research, I read that foreign students here are allowed to work a specific number of hours alongside studying. This privilege further motivated me to prefer studying in the Netherlands. However, upon arrival my resident permit didn't allow me to work. Sadly, it has made my studying very challenging.”

Hoewel een bijbaan voor niet-EER studenten in theorie geen problemen zou moeten opleveren, blijkt de praktijk dus weerbarstiger. Veel werkgevers geven aan dat het te veel gedoe is om een niet-EU student aan te nemen:

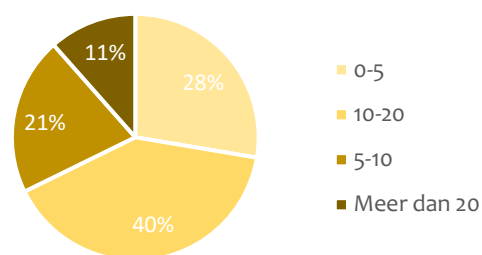
“All employers state that the process to hire a non-EU student is too tedious and time consuming, they don't have the time or resources to go through the process. I would appreciate a summer job or even part-time during my studies, this would definitely assist with social activities and being productive whilst living in this society.”

“Companies don't employ non-EU because of the extra step of applying for a permit. I haven't had any luck in 2.5 years.”

Europese studenten hebben geen werkvergunning nodig, en zijn ook niet gebonden aan een maximum aantal uren. Daarnaast hoeven zij niet het dure instellingstarief te betalen. Zij melden dan ook minder problemen. Wel hebben ze een Nederlandse zorgverzekering nodig zodra ze beginnen met werken, en om in aanmerking te komen voor Nederlandse studiefinanciering (inclusief het studentenreisproduct) moeten EER-studenten minimaal 56 uur per maand werken. Dit vinden sommigen oneerlijk, omdat Nederlandse studenten hier ook aanspraak op kunnen maken zonder minimaal 56 uur te werken. Daarnaast is 56 uur voor sommige studenten simpelweg te veel:

“I was unable to balance a part-time job of 56 hours/month alongside my studies and as a result, I'm no longer entitled to DUO's student travel product.”

Figuur 8: hoeveel uur werk je gemiddeld per week?

Een probleem dat zowel EER- als niet EER-studenten aankaarten is het gebrek aan duidelijke, eenduidige, up-to-date informatie over werken als internationale student, verzameld op een centrale plek. Dit blijkt ook uit het feit dat 5 procent van alle respondent aangeeft überhaupt niet te weten of ze wel mogen werken. Er zijn verschillende websites die internationale studenten in Nederland wegwijs willen maken (bijv. studyinholland.nl, een initiatief van Nuffic) en instellingen hebben zelf vaak ook webpagina's speciaal voor internationale studenten. Daarnaast biedt een uitvoeringsorganisatie als DUO ook zelf informatie aan. Het is voor internationale studenten niet makkelijk om door al deze bomen het bos te blijven zien, al helemaal niet wanneer sommige bronnen elkaar tegenspreken.

“Worked besides my studies, but ended up almost spending more money than making money, because there was no information online on how to apply for the student travel product. When I figured out how to do it on my own, it took DUO 2 months to just process my application.”

Een ander probleem waar veel internationale studenten, EER en niet-EER, tegenaan lopen is het feit dat voor veel bijbanen een redelijke beheersing van de Nederlandse taal wordt verwacht.

Sociale inclusie

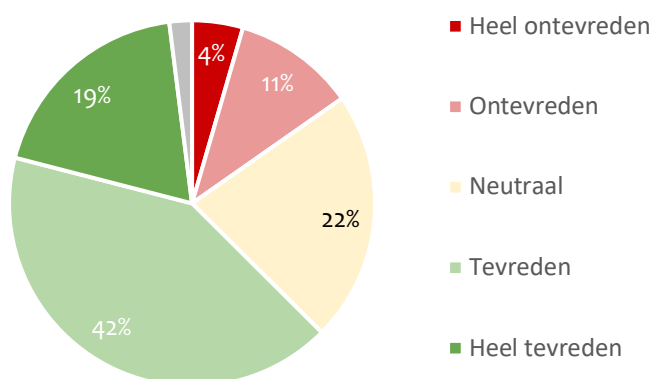
Kernpunten

- De meerderheid van de respondenten is tevreden over hun sociale leven. 15 procent is echter ontevreden of heel ontevreden.
- Sport- en studieverenigingen zijn over het algemeen goed toegankelijk voor internationale studenten. Studentenverenigingen zijn dit niet: minder dan 20 procent van de respondenten is hier tevreden over.
- Respondenten geven aan dat het leren van de taal belangrijk is om sociale inclusie te bevorderen. Een derde van de studenten is ontevreden over de mogelijkheden Nederlandse studenten te ontmoeten en de taal te leren.
- 77 procent van alle respondenten zou graag meer interactie met Nederlandse studenten willen. Nederlandse studenten zijn vaak niet erg verwelkomend naar internationale studenten.

Sociale inclusie is belangrijk om de ervaring van internationale studenten te verbeteren, culturele uitwisseling te bevorderen en de kansen op permanente vestiging te vergroten. De AISS bevat daarom vragen die inzichtelijk maken in hoeverre internationale sociale inclusie ervaren.

Aan de respondenten is allereerst gevraagd hoe tevreden zij zijn over hun sociale leven in Nederland. 42 procent van de respondenten is tevreden over zijn of haar sociale leven in Nederland en nog eens 19 procent is zelfs heel tevreden. **De meerderheid van de respondenten is dus tevreden over hun sociale leven. 22 procent is neutraal, 11 procent is ontevreden en 4 procent is heel ontevreden**, zoals ook hieronder te zien in figuur 9.

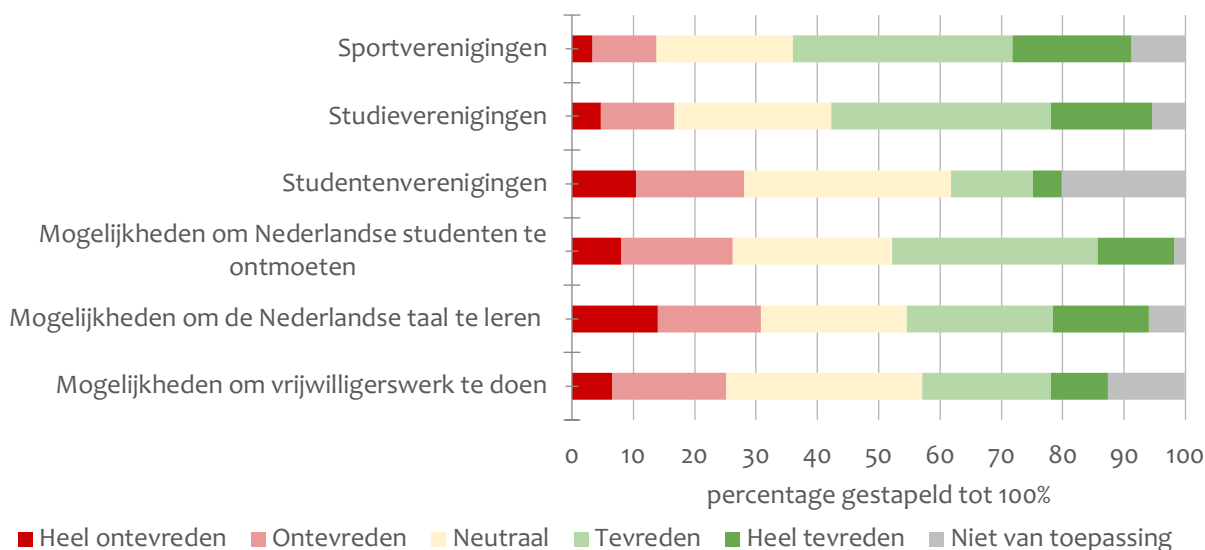
Figuur 9: hoe tevreden ben je over je sociale leven in Nederland?

Een sociaal leven van een student kan gestimuleerd worden door naast je studie actief te worden. Voorbeelden daarvan zijn verenigingsactiviteiten of vrijwilligerswerk. Aan de respondenten is gevraagd hoe toegankelijk deze activiteiten zijn in Nederland. **Daaruit blijkt dat sport- en studieverenigingen over het algemeen goed scoren op de toegankelijkheid.** Meer dan de helft van de respondenten geeft aan tevreden of heel tevreden te zijn over de toegankelijkheid van sport- of studieverenigingen. **Studentenverenigingen worden als minder toegankelijk ervaren. Minder dan 20 procent is tevreden over**

toegankelijkheid van studentenverenigingen, bijna 30 procent is ontevreden. Verder zijn de respondenten ook niet altijd positief over de mogelijkheden om Nederlandse studenten te ontmoeten en de taal te leren. **Een derde van de studenten is ontevreden over de mogelijkheden om Nederlandse studenten te ontmoeten en de taal te leren.**

Figuur 10: hoe tevreden ben je over de toegankelijkheid van de volgende onderdelen?

Niet alle respondenten zijn dus tevreden over de mogelijkheid om Nederlandse studenten te ontmoeten. Dit blijkt ook uit de antwoorden op de vraag: zou je meer interactie willen met Nederlandse studenten? **Maar liefst 77 procent van de respondenten geeft aan meer interactie te willen met Nederlandse studenten.** In een open vraag is doorgevraagd hoe de interactie tussen Nederlandse en internationale studenten bevorderd kan worden. Daarbij kwam verschillende keren naar boven dat het belangrijk is om toegankelijke Nederlandse taalcursussen aan te bieden, omdat taal een sleutelrol speelt in sociale inclusie:

“The Dutch course is quite intense and is only free if one passes every single test. On top of that the instruction book is quite expensive. I think integrating into the Dutch culture would be much easier if the Dutch language were more easily accessible”.

“Make international students aware of how important language is for integration. It is essential to know at least some of the language to properly be integrated in the Dutch society.”

“Have more free or cheap Dutch courses, knowing the language might help interactions.”

Maar ook de instelling van Nederlandse studenten lijkt een barrière:

“Open mindedness on their part. It is not enough to put us in the same classes: there should be the same activities for internationals and locals. Dutchies have to be willing to meet an international and make friends”.

“Encourage Dutch students to speak English more with each other and especially when internationals are around, so that they can participate in the conversation.”

Een flink aantal studenten benoemt dat er meer gezamenlijke activiteiten gestimuleerd moeten worden:

“Creating more common associations and activities which break the barrier that Dutch students form by only choosing to associate with Dutch people.”

“Providing meeting spaces for cultural exchanges.”

“Maybe more activities together where groups are randomly assigned.”

Er ligt een verantwoordelijkheid voor zowel onderwijsinstellingen als verenigingen om dit te bevorderen.

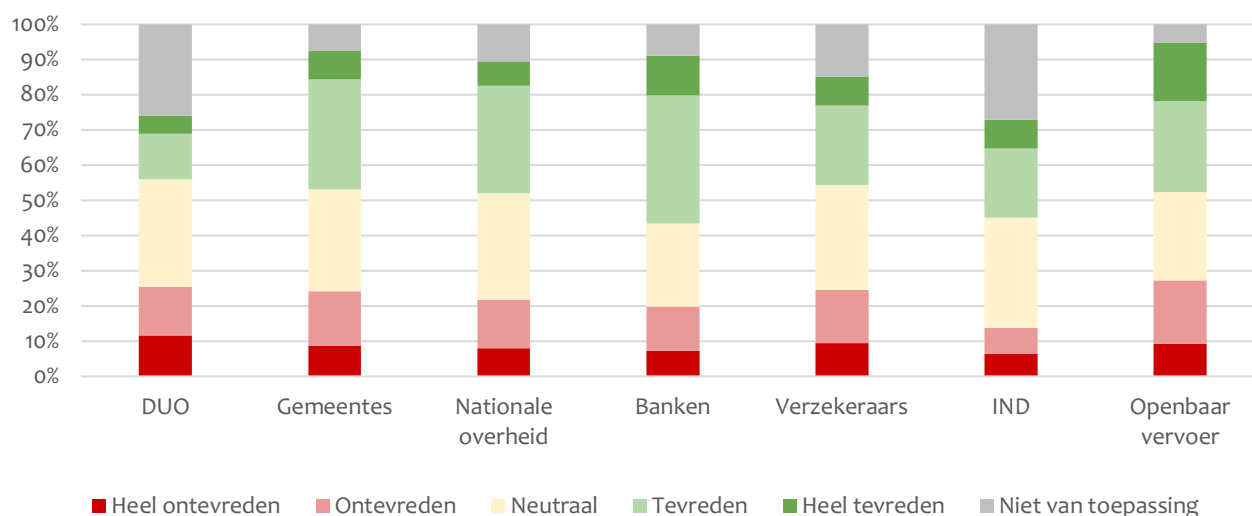
Het Nederlandse systeem

Kernpunten

- Er is nog veel ruimte voor het verbeteren van het aanbod aan Engelstalige informatie. DUO scoort hierop het minst.
- Het is voor internationale studenten erg lastig dat vrijwel alle brieven van zowel lokale als nationale overheid in het Nederlands zijn. Hierdoor missen zij belangrijke informatie en voldoen zij soms onbewust niet aan de regels.
- Er bestaat een discrepantie tussen voorlichting en realiteit: internationale studenten wordt verteld dat het mogelijk is een Nederlandse bankrekening te openen zonder BSN-nummer, maar eenmaal in Nederland blijkt pas dat veel banken dit toch niet toestaan.

Als internationale studenten kom je in aanraking met tal van nieuwe organisaties en instanties, van DUO tot de gemeente en van de Immigratie- en Naturalisatiedienst tot de banken. Voor de meeste internationale studenten zijn deze organisaties en instanties onbekend terrein wanneer zij aankomen in Nederland. De AISS monitort daarom in hoeverre internationale studenten tevreden zijn met de (Engelstalige) informatievoorziening van verschillende instanties. Onderstaande grafiek geeft dit weer. Uit de grafiek blijkt dat er geen grote verschillen zitten tussen de verschillende instanties.

Figuur 11: hoe tevreden ben je met de (Engelstalige) informatievoorziening van de volgende instanties?

DUO springt eruit in negatieve zin: minder dan 20 procent is (heel) tevreden over de Engelstalige informatievoorziening. Banken springen eruit in positieve zin: zij zijn de enige instantie waar het merendeel van de respondenten (heel) tevreden is.

Om een gedetailleerder beeld te kunnen vormen zijn respondenten gevraagd naar specifieke voorbeelden van problemen waar zij tegenaan lopen of liepen. Hieruit bleek dat vooral **de eerste weken/maanden erg lastig zijn voor internationale studenten, omdat niet duidelijk is wat ze allemaal moeten regelen en hoe ze dit moeten regelen:**

“My first few weeks in the Netherlands were extremely difficult because it felt as though I had not been given sufficient information about how to set up my life here. No one told me that in order to get one thing (for example, a BSN), you had to have a housing contract, be registered to a house, etc, and it felt like you couldn't do anything without already being established here. It was a very difficult time and it would have been nearly impossible if I didn't already have a place to stay (which many people do not). Moving here was an extremely stressful experience for these reasons.”

Veel respondentent kaarten het probleem aan dat **lang niet alle banken het toestaan om een bankrekening te openen zonder BSN, terwijl dit volgens veel websites en informatiebrochures wel mogelijk is:**

“Every semester international students who come to Netherlands for the first time try to open a Dutch bank account. They often face the same problem, namely that some of them can open a student bank account without BSN and some cannot. According to the brochure you can open a student bank account without BSN, but the staff working in the bank often doesn't let students open an account.”

Daarnaast lopen internationale studenten er regelmatig tegenaan dat **veel essentiële informatie niet beschikbaar is in het Engels.**

“The biggest problem has been the language. A lot of important info is only available in Dutch.”

“All information about student loans and all correspondence of DUO is done in Dutch and I am worried I might do it wrong, which is why I have not applied for it until now.”

“Every single document I have ever received has been in Dutch.”

De Belastingdienst wordt regelmatig aangehaald als schoolvoorbeeld van een instantie waar de relevante informatie niet beschikbaar is in het Engels. Dit resulteerde in sommige gevallen zelfs in boetes.

Veel aangehaalde voorbeelden tonen daarnaast aan dat sommige instanties en organisaties soms gewoon zelf ook niet begrijpen hoe het precies zit, waardoor de onduidelijkheid voor internationale studenten nog verder vergroot wordt:

“I have been threatened with a fine for not having medical insurance, but as I do not work, have an EHIC card, and am covered by my own country's insurance, I shouldn't have to pay Dutch medical insurance.”

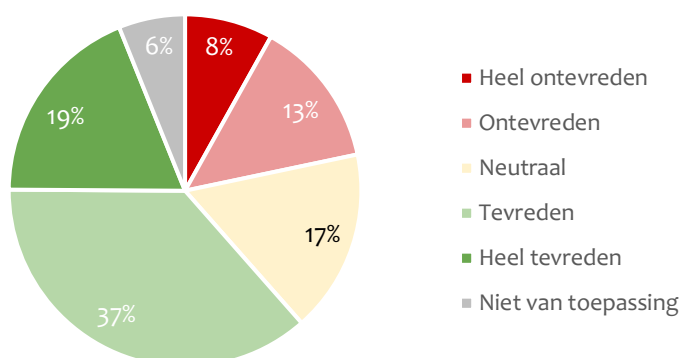
Huisvesting

Kernpunten

- 21 procent van de respondenten is (heel) ontevreden over hun huidige woonsituatie.
- Het kost internationale studenten veel tijd om aan woonruimte te komen. 32 procent was hier een tot drie maanden mee bezig, en 15 procent kostte het zelfs meer dan 3 maanden.
- Er heerst discriminatie op de woningmarkt. Meer dan de helft van de respondenten heeft te maken gehad met advertenties waarin stond dat internationals niet welkom waren. 40 procent is wel eens afgewezen voor een woonruimte omdat ze niet Nederlands zijn. 30 procent heeft meegemaakt dat er hogere prijzen worden gevraagd aan internationale studenten.

Als je in het buitenland gaat studeren is een van je allereerste prioriteiten het vinden van woonruimte. Huisvesting is voor internationale studenten een nog groter issue dan voor Nederlandse studenten, want als internationale student heb je immers niet de keuze om eventueel nog even bij je ouders te wonen indien je niks kunt vinden.

Figuur 12: hoe tevreden ben je over je huidige woonsituatie?

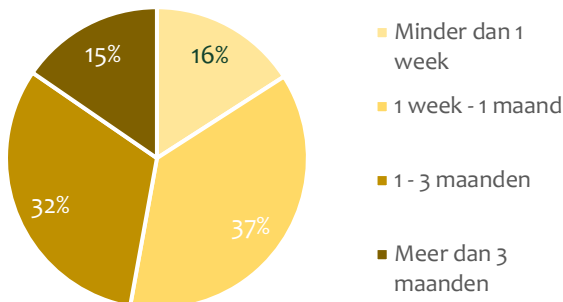
Aan de respondenten is als eerste gevraagd in hoeverre ze tevreden zijn over hun huidige woonsituatie. Een krappe meerderheid van de respondenten is tevreden of heel tevreden over zijn of haar woonsituatie, zoals te zien in figuur 12. **21 procent is (heel) ontevreden over hun huidige woonsituatie.**

Figuur 13 laat zien dat het de ondervraagde internationale studenten over het algemeen wel flink wat tijd kostte om aan woonruimte te komen.

Bij een derde van de respondenten duurde het tussen de één en drie maanden om woonruimte te regelen. Bij 15 procent kostte dat meer dan drie maanden. Bij 37 procent duurde tussen een week en een maand en slechts bij 16 procent kostte het minder dan een week. De overgrote meerderheid van de respondenten geeft aan woonruimte te hebben geregeld voor de aankomst (79%).

Internationale studenten kunnen nogal eens een doelgroep zijn voor discriminatie en oplichterij. Uit de resultaten blijkt dat de respondenten hier inderdaad mee te maken hebben gekregen. **Bijna de helft van de respondenten heeft een keer, of meerdere keren, te maken gehad met advertenties die aangaven geen internationale studenten te willen. Daarnaast heeft bijna 30 procent wel eens meegemaakt dat ze zijn afgewezen voor een woonruimte omdat ze internationale student zijn:**

Figuur 13: hoeveel tijd heeft het gekost om woonruimte te regelen?

“There is a discrimination of landlords against internationals and I know it. That's why I haven't bothered moving away from my current room. I might not be happy with my current arrangement, but it is better than nothing or the difficulties I might encounter in searching.”

“In many places, they didn't take me because I'm an international. I'm learning Dutch but they told me that they preferred to have a Dutch person.”

Bijna 15 procent van de respondenten geeft aan wel eens opgelicht te zijn op het gebied van huisvesting:

“Multiple housing scams, which made it impossible for me and another Greek exchange student to share a house together, as we were planning to do.”

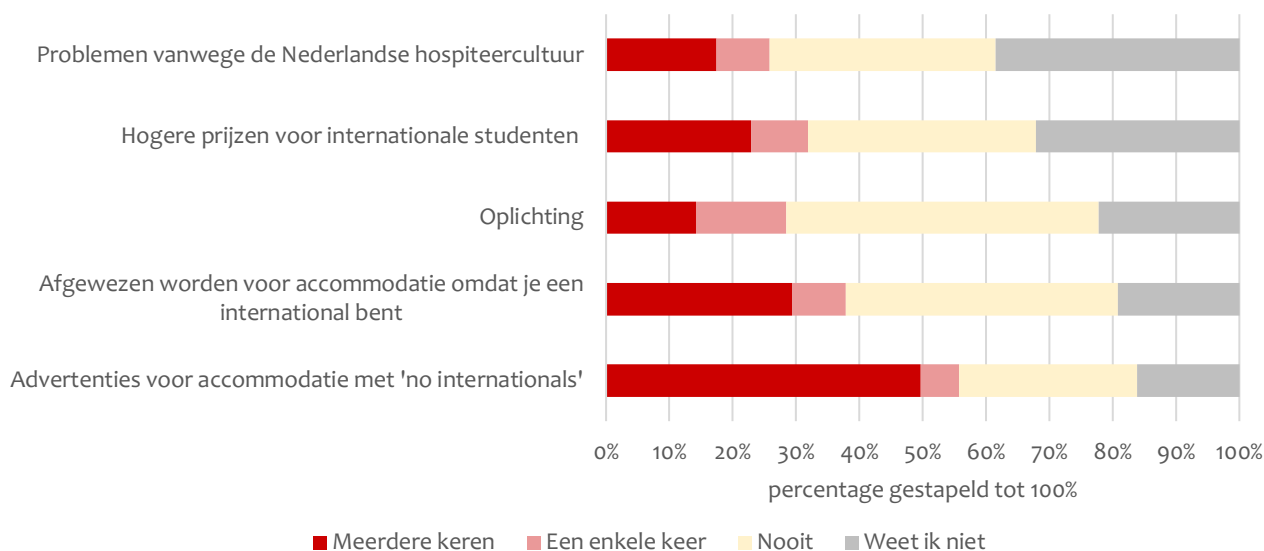
“I almost fell into a housing scheme where I had to send the money before seeing the house. I also was told the price of a place was higher because I am a student and I represent a greater risk. I was denied certain accommodation because they were looking only for Dutch housemates.”

“Once, I had an appointment with an agency to check one of the rooms they were offering. I was at the right place, at the right time. However, no one showed up. I called them to ask what went wrong and they said they would call me soon but they actually never did.”

“I almost got scammed by a fake advertisement about an apartment. They asked me to put 2000 euros as a guarantee and after they would have received the money, they would send me the keys via post. Luckily, my mom investigated the situation and decided not to pay, only to later find out that they were scammers.”

Ook opvallend is dat ruim 20 procent van de respondenten aangeeft dat ze hebben meegemaakt dat er hogere prijzen worden gevraagd aan internationale studenten. Een kwart van de studenten geeft aan dat de Nederlandse ‘hospiteer’ cultuur ook moeilijkheden opleverde in het vinden van woonruimte.

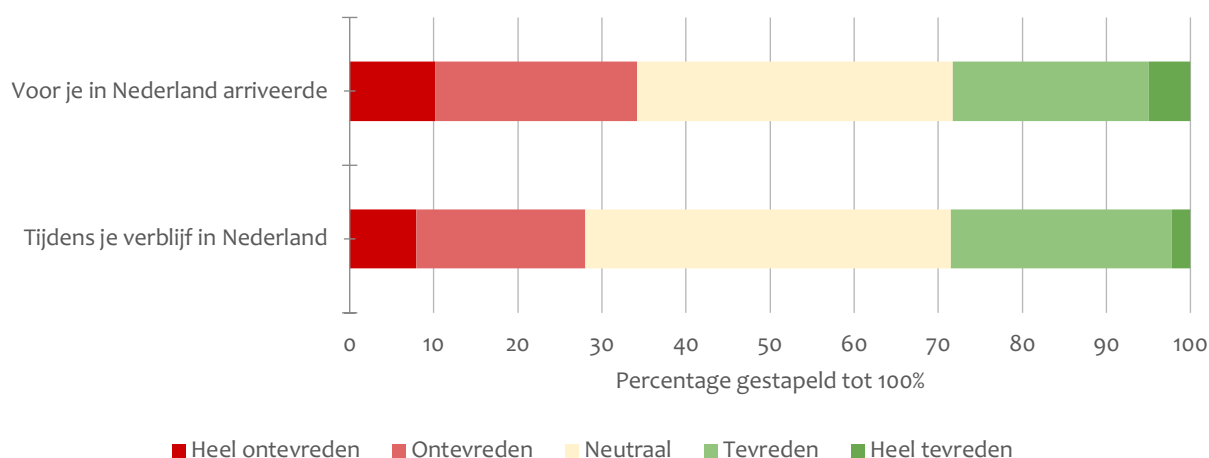
Figuur 14: ben je ooit tegen de volgende problemen aangelopen?

Er is ook gevraagd wie verantwoordelijkheid zou moeten dragen voor het huisvesten van internationale studenten. Hier konden meerdere opties geselecteerd worden. **85 procent van de respondenten was van mening dat de hoger onderwijsinstelling hier (mede)verantwoordelijk voor moet zijn. 50 procent vindt dat ook de gemeente hier een verantwoordelijkheid heeft, en 38 procent vindt dat de nationale overheid hier ook verantwoordelijk voor moet zijn.**

Om internationale studenten zo goed mogelijk te helpen in het vinden van de juiste woonruimte is juiste en eerlijke informatievoorziening heel belangrijk. Aan de respondenten is gevraagd wat zij vonden van de informatievoorziening over huisvesting voor en tijdens hun verblijf in Nederland. **34 procent van de respondenten was ontevreden over de informatievoorziening voor zij in Nederland arriveerde, 28 procent van de respondenten is ontevreden over de informatievoorziening tijdens hun verblijf in Nederland.** Minder dan een derde is wel tevreden over de informatievoorziening voor en tijdens het verblijf in Nederland.

Figuur 15: hoe tevreden ben je over de informatievoorziening over huisvesting?

Welzijn

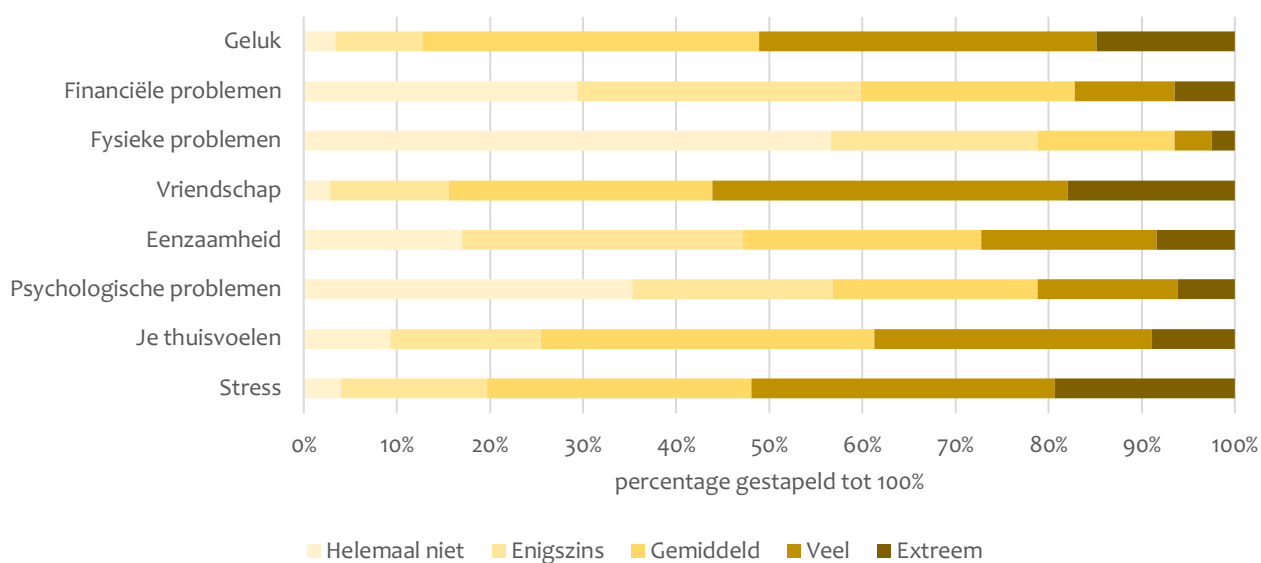
Kernpunten

- Meer dan driekwart van alle respondenten ervaart gemiddeld tot (heel) veel gevoelens van vriendschap, geluk en zich thuis voelen.
- Meer dan de helft van de respondenten ervaart veel tot heel veel stress en meer dan een kwart ervaart veel tot heel veel eenzaamheid. Gevoelens van stress lijken voornamelijk te worden veroorzaakt door studiedruk.

Er is steeds meer aandacht voor het mentale en fysieke welzijn van studenten. Internationale studenten vormen een risicogroep: leven in een ander land levert stress op en het sociale vangnet van internationale studenten is vaak kleiner omdat familie en vrienden verder weg wonen. Het is daarom van groot belang het welzijn van internationale studenten te monitoren.

Onderstaande grafiek laat zien dat **meer dan 80 procent van de respondenten aangeeft gemiddeld tot (heel) veel gevoelens van vriendschap en geluk te ervaren**. Meer dan 75 procent voelt zich hier gemiddeld tot (heel) veel thuis. **Wel geeft meer dan de helft van de respondenten aan veel tot heel veel stress te ervaren. Ook is meer dan een kwart (erg) eenzaam.**

Figuur 16: in hoeverre heb je de volgende gevoelens ervaren tijdens je verblijf in Nederland?

De antwoorden op de open vragen bevestigen het beeld dat het gevoel van welzijn erg uiteenloopt onder internationale studenten:

"I feel very well integrated, thanks to my "studentenvereniging" that allowed me to join as the first and only non-Dutch speaking member. This made me learn Dutch quickly and thereby also get to know a lot of dutch friends and traditions. With my study association and my board year there I still got to know a more diverse group regarding nationalities. Through this and some personal effort, I have made some great friends, feel at home in the Netherlands and could imagine staying here after my studies."

“The stress from school can be too much and also the Dutch are not welcoming so it can be really lonely and make you feel like you don’t belong.”

Hoge studiewerkdruk wordt het meest genoemd als bron van stress. Dit zal echter niet heel anders zijn voor Nederlandse studenten. Wel kunnen internationale studenten daarnaast nog andere grote bronnen van stress hebben, zoals heimwee, financiële problemen, problemen met het vinden van woonruimte, weinig vrienden of een het zich bevinden in een andere culturele ruimte.

Redenen om (niet) te blijven

Kernpunten

- Het merendeel van de respondenten weet nog niet of ze na hun afstuderen in Nederland zullen blijven of later zullen terugkeren. 28 procent verwacht wel te blijven.

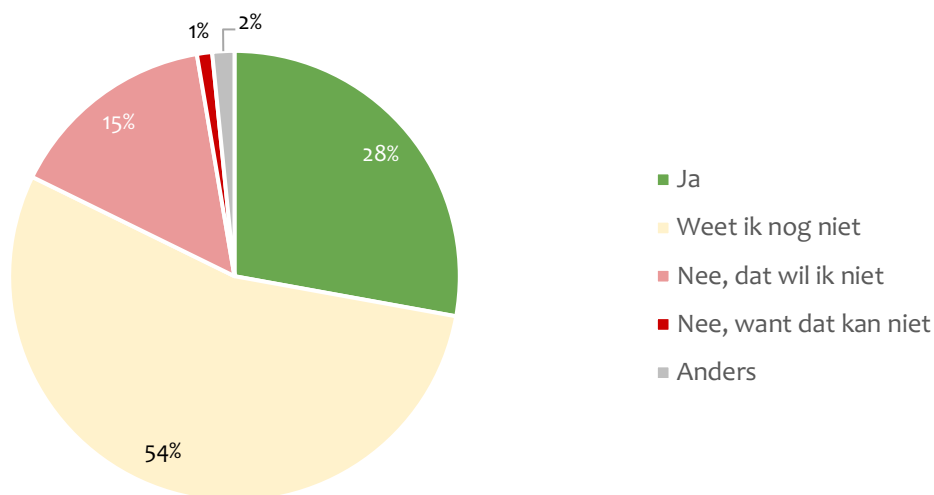
Het grootste deel van de studenten (55 procent) weet nog niet of ze na hun studietijd in Nederland zullen blijven of terug zullen komen om te werken. 28 procent geeft aan dat ze verwachten in Nederland te blijven, 15 procent wil niet in Nederland blijven. De toelichtingen die de respondenten geven zijn wisselend: sommige respondenten geven aan geen fijn verblijf te hebben (gehad), andere zijn wel positief over hun verblijf. Sommige respondenten geven aan dat het vinden van een baan en huisvesting moeilijk zal zijn:

“I am not sure I could secure a job here or get a house.”

“Because it seems difficult for international students to get a job based on language barrier and other stuff.”

“I am considering working in the Netherlands, however, Dutch language requirements and the housing situation in larger cities are a concern.”

Figuur 17: ben je na je afstuderen van plan om in Nederland te blijven en/of later terug te keren om in Nederland te werken?

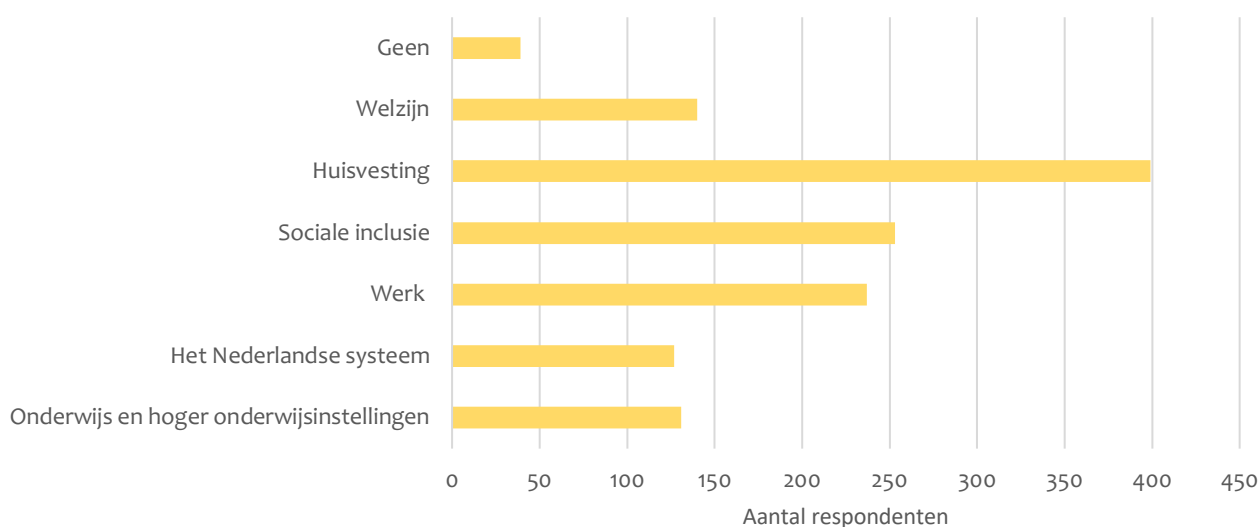
Noodzakelijkste verbeteringen

Kernpunten

- Verbeteringen op het gebied van huisvesting worden door meer dan 70 procent van alle respondenten als noodzakelijk gezien. Hoger onderwijsinstellingen moeten geen internationale studenten toelaten als er geen huisvesting beschikbaar is voor deze studenten.
- Internationale studenten vinden het erg oneerlijk dat zij niet dezelfde rechten op een studentenreisproduct hebben als Nederlandse studenten, en zelfs niet eens recht hebben op een kortings- of trajectkaart. Het huisvestingsprobleem wordt hierdoor verhevigd, omdat het voor internationale studenten nu simpelweg te duur is om te wonen in een andere stad dan waar ze studeren.

De AISS sloot af met de vraag op welk gebied verbeteringen het hardste nodig zijn, en welke concrete verbeteringen dat dan zouden moeten zijn. Respondenten konden meerdere gebieden selecteren. De grafiek hieronder geeft de resultaten weer.

Figuur 18: Op welke gebied zijn verbeteringen het noodzakelijkst?

Meer dan 70 procent van alle respondenten geeft aan dat verbeteringen op het gebied huisvesting noodzakelijk zijn. Dit benadrukt opnieuw de urgentie van het huisvestingsprobleem onder internationals. Het wordt voor Nederlandse studenten al steeds lastiger om een kamer te vinden: voor internationale studenten is dit probleem alleen maar groter. **De crisis is zo groot dat verschillende respondenten aangaven dat hoger onderwijsinstellingen alleen internationale studenten moeten toelaten als zij kunnen garanderen dat er huisvesting is.** In tegenstelling tot Nederlandse studenten kunnen internationale studenten niet nog even thuis blijven wonen als ze geen kamer meer kunnen vinden.

“Stop increasing the number of students accepted to the programmes until the housing crisis is moderated. My school keeps expanding more programs but not expanding resources.”

Ook op het gebied van werk en sociale inclusie zijn volgens veel respondenten verbeteringen van groot belang. Zoals in het hoofdstuk over werk naar voren kwam lopen vooral niet-EER-studenten ertegenaan

dat zij geen werk kunnen vinden, omdat werkgevers geen werkvergunning willen aanvragen. Dit terwijl sommige van deze studenten hun keuze voor Nederland gebaseerd hadden op het idee dat ze hier in principe zouden kunnen werken.

Sociale inclusie blijft ook een punt waarvan bijna de helft van de respondenten vindt dat verbetering noodzakelijk is. Nederlanders en de Nederlandse studentencultuur zijn nog te vaak te weinig verwelkomend.

Wat veel internationale studenten dwarszit is het feit dat zij, in tegenstelling tot Nederlandse studenten, geen recht hebben op een studentenreisproduct. Ze hebben niet eens recht op korting. Hierdoor is het voor internationale studenten lastiger om te wonen in een andere stad dan ze studeren: het dagelijkse forenzen zou ze veel geld kosten. Gezien het tekort aan betaalbare woonruimte in veel studentensteden is dit een extra pijnlijk gemis. Ook houdt het studenten tegen om andere steden dan de stad waarin ze studeren te leren kennen, wat weer een belemmering kan vormen voor een soepele integratie.

“International students should be eligible for the same free public transportation benefits as Dutch students.”

“PLEASE allow us to get free travel when doing an internship.”

Conclusies en aanbevelingen

Uit dit rapport komt duidelijk naar voren dat er veel mogelijkheden zijn om de positie van internationale studenten in Nederland verder te verbeteren. Het belang hiervan moet niet onderschat worden: internationale studenten die zich thuis voelen in Nederland zijn meer geneigd hier te blijven wonen of op een later moment in hun leven terug te keren. Volgens het CPB leveren internationale studenten de Nederlandse schatkist meer op dan dat ze kosten, maar alleen als zij na hun studie besluiten in Nederland te blijven.⁶ Het verbeteren van de positie van internationale studenten is dus in het belang van die studenten zelf, maar ook van groter economisch belang voor heel Nederland.

Op basis van al bovenstaande hoofdstukken komen wij tot de volgende concrete aanbevelingen, uitgesplitst naar beleidsmakers/politici en hoger onderwijsinstellingen.

Hoger onderwijsinstellingen

1. **Communiceer eerlijk over een eventueel tekort aan woonruimte en neem niet meer internationale studenten aan dan er huisvesting beschikbaar is.** De woningnood in studentensteden is hoog, zowel voor Nederlandse als internationale studenten. Het verschil tussen deze groepen is echter dat internationale studenten geen terugvaloptie hebben. Zij kunnen er niet voor kiezen 'dan nog maar een jaartje thuis te wonen' maar moeten genoegen nemen met wat ze maar vinden. Daarnaast is het voor hen, vanwege het ongunstige OV-systeem, nog belangrijker om zo dicht mogelijk bij de onderwijsinstelling te wonen. Dit werkt misbruik en uitbuiting in de hand. Hoger onderwijsinstellingen hebben een verantwoordelijkheid eerlijk en duidelijk te communiceren over de huisvestingsmogelijkheden en niet meer internationale studenten toe te laten dan er woonruimte beschikbaar is.
2. **Zorg voor meer interactie tussen Nederlandse en internationale studenten.** Voorzie bijvoorbeeld in extra financieringsmogelijkheden voor studie- of studentenverenigingen die ook volledig toegankelijk zijn voor niet-Nederlandstalige studenten. Zorg dat Nederlandse en internationale studenten al vanaf het begin mixen; organiseer bijvoorbeeld geen aparte introductieweken en deel werkgroepen en alle vormen van groepswork willekeurig in.

Beleidsmakers/politici

1. **Zorg voor een vorm van korting op reiskosten voor internationale studenten.** Het Nederlandse openbaar vervoer is prijzig. Het overgrote merendeel van de internationale studenten heeft geen recht op een studentenreisproduct. Hierdoor worden zij ontmoedigd andere plekken dan de stad waar hun onderwijsinstelling zich bevindt te ontdekken. Dit belemmert de integratie. Ook noodzaakt het gebrek aan een reiskostenregeling internationale studenten om huisvesting zo dicht mogelijk bij hun onderwijsinstelling te vinden, zodat hun reiskosten beperkt blijven. Gezien de zeer krappe woningmarkt in alle Nederlandse studentensteden brengt dit internationale studenten in een kwetsbare positie.
2. **Verzamel eerlijke en duidelijke Engelstalige informatie over werken, recht op studiefinanciering, gezondheidszorg, het openen van een bankrekening, inschrijven bij de gemeente, Nederlandse overheidssystemen etc. op één centrale website.** Uit de resultaten blijkt dat de Engelstalige

⁶ <https://www.cpb.nl/de-economische-effecten-van-internationalisering-het-hoger-onderwijs-en-mbo-o>

informatievoorziening van overheden en overheidsorganisaties nog wel eens te wensen over kan laten. Deze website zou daarom kunnen fungeren als ‘naslagwerk’ voor zowel toekomstige als huidige internationale studenten in Nederland. Maak daarbij een duidelijk onderscheid tussen informatie voor EER- en niet-EER-studenten. Werk zoveel mogelijk samen met hoger onderwijsinstellingen, studentenkoepels en overige relevante partijen zodat elke partij standaard naar deze website verwijst en dubbele (wellicht foutieve of verjaarde) informatie zoveel mogelijk wordt voorkomen.

3. **Creëer een jaarlijkse monitor vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zodat de AISS overbodig wordt.** De conclusies uit dit rapport geven een goed eerste beeld van de problemen waar internationale studenten tegenaanlopen, maar het monitoren van zo’n belangrijk onderwerp als dit zou niet de taak van ESN, de LSVb en het ISO moeten zijn.